

УДК 378.014(477)

А.В. Ромін

кандидат технічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ У СИСТЕМІ ДСНС УКРАЇНИ

У статті розкрито використання інноваційних технологій в управлінні вищим навчальним закладом; висвітлено бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів та інноваційних технологій, розглянуто стан і шляхи розвитку ВНЗ для забезпечення економіки України висококваліфікованими кадрами. Проаналізовано впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчальний процес.

Ключові слова: управління вищим навчальним закладом, інноваційні технології, інноваційна ініціатива, кваліфіковані кадри.

I. Вступ

Упродовж останніх десятиріч у повній відповідності із суспільними потребами йде інтенсивне формування загальної теорії безпеки життєдіяльності світового співтовариства, в якому механізмом для забезпечення безпеки населення є державне управління у сфері цивільного захисту, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади всіх рівнів у підготовці фахівців із цивільного захисту. Актуальність теми підвищується з огляду на глобальні зміни у світовому господарстві, визнання міжнародного принципу безпеки як неодмінної умови сталого розвитку суспільства та національного аспекту: соціальної (демографічної) й економічної складових національної безпеки, найважливішим механізмом забезпечення яких має стати цивільний захист, та підготовка конкурентоспроможних фахівців у цьому напрямі в системі вищої освіти. Вища школа є визначальним фактором довгострокового впливу на соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. На сучасному етапі розвитку української держави виникла об'єктивна необхідність перегляду значної кількості існуючих уявлень про завдання, форми і методи національної освіти взагалі і відомчої системи підготовки персоналу органів цивільного захисту як складової загальнонаціональної вищої школи зокрема. Тому закономірним є нарощування правової бази і посилення державної підтримки відносин, які складаються в процесі діяльності вищих навчальних закладів (Державної служби України з надзвичайних ситуацій), де навчаються не тільки курсанти і слухачі, а й цивільна молодь. Отже, вища школа системи ДСНС реально перестала бути вузьковідомчою.

Останнім часом вищі навчальні заклади системи ДСНС України переживають значні зміни в організаційній сфері, перед ними ставляться нові завдання, формуються більш удосконалені механізми управління. Значно змінилася структура вищої освіти, яка відображає тепер багаторівневий процес підготовки фахівців, зросли вимоги до кваліфікації випускника вищого навчального закладу, обсягу отриманих у процесі навчання знань. Ці зміни викликали ряд проблем, пов'язаних з укомплектованістю закладів професійним кадровим складом, необхідністю перебудови навчально-методичної бази, розробкою нових форм і методів навчання, подоланням застійних, кризових явищ в освітній діяльності, удосконаленням її технологій, усуненням адміністративно-бюрократичного стилю управління вищими навчальними закладами й, відповідно, вдосконаленням сучасної законодавчої бази тощо. Вирішення зазначених проблем вимагає створення сучасної ефективної системи управління підготовкою персоналу органів цивільного захисту населення. Саме йому належить працювати над розв'язанням нелегких проблем подальшого реформування ДСНС. Отже, ґрунтовне дослідження організаційно-правових аспектів управління вищим навчальним закладом ДСНС України набуває особливого змісту й актуальності.

Упродовж останніх років фахівці багатьох галузей працюють над вирішенням різних проблем державного управління у сфері цивільного захисту; активно досліджують соціологічні, психологічні-педагогічні й соціально-психологічні аспекти управління в цій сфері. Науковці розглядають також різні аспекти управління у вищому спеціалізованому навчальному закладі [1; 2]; принципи, форми й методи внутрішнього управління; функції, що становлять управлінський цикл, їх зміст і взаємодію у процесі управлінської

діяльності з позицій системного та функціонального підходів; головних понять педагогічної діяльності [3; 4].

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути використання інноваційних технологій в управлінні ВНЗ; розкрити суть принципу інноваційності в управлінні ВНЗ як одного з пріоритетних і динамічних у контексті демократизації суспільства, розвитку ринкових відносин та зростання престижу професійно підготовленої та реалізованої особисто.

III. Результати

Успішне вирішення проблем, що стоять перед Україною на шляху її інтеграції в світову економіку, неможливе без спеціалістів з високим рівнем кваліфікації. Особлива роль у цьому процесі належить вищим навчальним закладам, тому важливим є забезпечення стабільної роботи вищих закладів освіти та розвитку нових освітніх програм. Необхідні для цього зміни в системі вищої освіти України вимагають не тільки входження в Болонський процес, а, в першу чергу, таких організаційних, технологічних, функціональних удосконалень ВНЗ, що дасть їм змогу вийти на рівень провідних європейських університетів. Вивчення проблем історії управління в Україні набуває все більшої актуальності в сучасному житті. Розвиток управління як науки, а саме управління освітою, зумовлює вивчення історії управління освітою та її складових як окремої галузі. Тому становлення української державності безпосередньо пов'язане з актуалізацією проблем державного управління, розвитком науки управління суспільним розвитком і неможливе без теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного управління, адміністративно-організаційних напрямів державотворення, функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади всіх рівнів у підготовці фахівців з цивільного захисту. Останнім часом у повній відповідності із суспільними потребами йде інтенсивне формування загальної теорії безпеки життєдіяльності світового співтовариства, яка включає всі аспекти: від екологічних, економічних, технічних до соціальних, воєнних, політичних. Теорія державного управління у сфері цивільного захисту, очевидно, може мати тільки міждисциплінарний характер, синтезуючи ідеї, підходи й методи природних і гуманітарних наук, виробляючи новий науковий світогляд, нову культуру сталого розвитку і безпечного проживання. Оскільки ефективна діяльність фахівців з надзвичайних ситуацій в екстремальних умовах можлива лише за умови повноцінної підготовленості до цього, а дії в таких ситуаціях для них мають бути звичною нормою, то професійна підготовка до діяльності в екстрема-

льних умовах має враховувати сучасні світові тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти й професійної підготовки у світі та нашої державі, її теоретико-методологічні й методичні аспекти, зміст і складність завдань, фізичне й психічне навантаження, а також специфічне призначення підрозділів цивільного захисту [2]. Тому державне управління професійною освітою – це соціальне управління, що охоплює одну зі сфер соціальної політики. Остання полягає в цілеспрямованій стратегії держави зі створення сприятливих, гідних умов життя й розвитку людини. Освіта зумовлює соціально-економічний розвиток суспільства та органічно пов'язана з фундаментальними основами суспільного устрою, його соціально-економічною й політичною організацією, з характером і домінуючою спрямованістю громадського життя. Найважливішою вимогою до системи освіти є те, що вона повинна за якістю своєї “інтелектуальної продукції” не тільки відповідати вимогам практики, науки, соціальної сфери, а й значно їх випереджати. У сучасних умовах кардинальне відновлення системи освіти в Україні визначене як найважливіша умова відновлення й розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, становлення державності й громадянського суспільства. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. визначає основні стратегічні завдання розвитку процесу управління освітою: “Перехід від державного до державно-громадського управління, чітке розмежування функцій між центральними, регіональними і місцевими органами управління, забезпечення самоврядування навчально-виховних закладів і наукових установ, утвердження у сфері освіти гармонійного поєднання прав особи, суспільства й держави” [1]. Одним зі шляхів реалізації цих завдань є наукове обґрунтування нової системи управління професійною освітою підготовки фахівців у сфері цивільного захисту, розробка інноваційних моделей, механізмів управління освітою на всіх рівнях: державному, регіональному, муніципальному. Демократизація управління професійною освітою реалізується перш за все у залученні до цього процесу різних соціальних груп населення (викладачів, студентів, роботодавців та ін.). Результатом модернізації управління такою освітою має стати розробка й упровадження відкритої моделі, побудованої на принципах поєднання централізації та децентралізації, активного залучення всіх зацікавлених сторін до управління освітою, поєднання внутрішньої самооцінки вищих навчальних закладів і зовнішньої оцінки їх діяльності незалежними організаціями та експертами. Однією з основних проблем реформування української системи вищої освіти є визначення форм і меж автономії ВНЗ для ефек-

тивного їх функціонування, а також підтримання балансу між ступенем автономії та державним регулюванням навчального процесу з метою адекватного задоволення соціальних очікувань, зокрема поєднання ідеології вільного ринку з дотриманням принципів соціальної справедливості.

Якщо функції управління вищими навчальними закладами зосереджено в державних установах, то відбувається жорстка уніфікація підготовки фахівців, що звужує їхні професійні горизонти, зменшує гнучкість реагування системи освіти на запити ринку праці тощо. У разі передачі управлінських функцій академічним структурам виникає загроза ізоляції університетів від суспільства. Міжнародні та європейські документи пропонують вирішувати цю дилему шляхом посилення суспільного контролю за якістю освіти, оптимізації й певної децентралізації управління вищою освітою. "Вищим навчальним закладам має бути надана автономія в їхніх внутрішніх справах, однак така автономія має супроводжуватися чіткою і прозорою підзвітністю урядові, парламентові, студентам і суспільству в цілому" [3]. "Потужну силу керування перетвореннями закладено в партнерстві та зв'язках між зацікавленими сторонами – особами, відповідальними за розробку політики на національному й інституційному рівнях, викладацьким складом та іншими співробітниками, дослідниками і студентами. Ключова роль у цьому процесі належить також неурядовим організаціям. Таким чином, партнерство на основі спільних інтересів, взаємної поваги і довіри має бути основним методом оновлення вищої освіти" [2, с. 63]. Необхідність розширення автономії українських ВНЗ не викликає сумнівів ні у державних структур, ні у громадськості. Ініціативи щодо подальшого реформування системи вищої освіти передбачають право університету встановлювати власні навчальні програми і цілі (змістовна автономія); право університету визначати способи досягнення раніше встановлених пріоритетів, які визначені як частина національної політики (процедурна автономія); право закладів вищої освіти визначати власну академічну структуру (органічна автономія). Проте гострі дискусії в суспільстві точаться навколо конкретного формату та змісту очікуваних перетворень.

При здійсненні реформ системи вищої освіти в Україні має враховуватися те, що автономія університетів у державах сталої демократії дозволяє університету як складовій соціального середовища, що забезпечує безперервний процес соціалізації особистості, здатної до відповідальності й конструктивної самореалізації, зосередитися на суто навчальних та науково-дослідних завданнях. Процеси децентралізації управлін-

ня вищою школою й посилення її автономії, що розглядаються у двох вимірах: 1) як засіб децентралізації управління; 2) як засіб підвищення якості освіти та гнучкості системи вищої освіти, тривають у Західній Європі з 80-х р. ХХ ст., у латиноамериканських, східноєвропейських країнах та Азійсько-Тихоокеанському регіоні – з 90-х рр. ХХ ст.

Автономія й академічна свобода університетів України – не самоціль. Університетська автономія має сприяти досягненню стратегічної мети підвищення конкурентоспроможності українських фахівців на світових ринках праці, введення країни в єдиний європейський освітньо-науковий простір для забезпечення сталого розвитку суспільства. Отже, форми і зміст автономії українських ВНЗ повинні забезпечити подолання системних проблем, що накопичилися у вітчизняній системі вищої освіти. Такий підхід вимагає наукового бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів, методів та функцій управління ВНЗ, пошуку інноваційних технологій, методик професійного навчання, тіснішого його поєднання з управлінською діяльністю закладів вищої освіти. Це передбачає також розробку відповідних організаційно-педагогічних засад управління ВНЗ для реалізації учасниками навчально-виховного процесу загальної мети та власної професійно-освітньої траєкторії, оскільки науково-технічний прогрес швидко виявляє недостатність освіти в усіх сферах [4]. Європейський і світовий досвід свідчить, що адміністрування та управління вищими навчальними закладами має засновуватися на визначальних принципах поваги до інституційної автономії та академічної свободи; відкритості й прозорості; суспільної відповідальності. Суспільна відповідальність вищих навчальних закладів щодо забезпечення належної якості освітніх послуг повинна стимулюватися не лише міністерськими перевітками, а й регулярним проведенням єдиного всеукраїнського рейтингу ВНЗ, основним критерієм якого мають бути працевлаштування випускників за фахом та відгуки роботодавців. Цей рейтинг має впливати на збільшення державного фінансування ВНЗ і широко оприлюднюватися ЗМІ.

IV. Висновки

Таким чином, пріоритетність професійної освіти у сфері цивільного захисту поряд з іншими видами діяльності безпосередньо пов'язана з інтересом соціуму до процесу й результату свого розвитку. На сучасному етапі формування й реалізація державної політики у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій мають здійснюватися з урахуванням підготовки нової генерації фахівців. Необхідно організувати взаємодію між центральними органами

влади та спеціалізованими навчальними закладами для реалізації завдань цивільного захисту повною мірою. Тому процес управління ВНЗ ДСНС України – це складний інтеграційний процес, який передбачає виконання керівниками функцій планування, організації, мотивації, координації й контролю для успішної роботи та досягнення основної мети – підготовки конкурентоспроможних фахівців необхідної кваліфікації, які здатні виконувати покладені на них завдання у сфері цивільного захисту.

Список використаної літератури

1. Андрійчук С. Управлінські засади розвитку вищої освіти України в умовах інтеграції в європейський освітній простір / С. Андрійчук // Ефективність державного управління. – Л. : Вид-во Львів. регіон. ін-ту держ. управління, 2007. – Вип. 12. – С. 13–18.
2. Вільчинський Ю. Ідея університету і чергові завдання державної політики у сфері вищої освіти / Ю. Вільчинський // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. – С. 63–66.
3. Волков О.І. Системи якості вищих навчальних закладів: теорія і практика / О.І. Волков, Л.М. Віткін; Київ. нац. ун-т технології та дизайну. – К. : Наук. думка, 2006. – 301 с.
4. Домбровська С.М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін: [монографія] / С.М. Домбровська. – Х. : Оберіг, 2010. – 176 с.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2013.

Ромин А.В. Инновационные технологии государственного управления высшим учебным заведением в системе ГСЧС Украины

В статье раскрыто использование инновационных технологий в управлении высшим учебным заведением; отражено виденье управленческих проблем на основе внедрения современных принципов и инновационных технологий, рассмотрены состояние и пути развития вузов для обеспечения экономики Украины высококвалифицированными кадрами. Проанализировано внедрение инновационных педагогических технологий в учебный процесс.

Ключевые слова: управление высшим учебным заведением, инновационные технологии, инновационная инициатива, квалифицированные кадры.

Romin A. Innovative technologies of state administration by higher educational establishment in the system of government service of emergencies of Ukraine

I. Introduction

At current stage of development of the Ukrainian state there is a vital need to review a large number of existing ideas about the objectives, forms and methods of a national education system in general, as well as institutional training in civil defence, as a part of a national high school in particular. Therefore, it is logical to increase and enhance legal base and public support of relationships that are developing in the field of higher education of, where enrolled both cadets and students of part-time training departments, but also civilian youth. Thus, a system of higher education of SSOE of Ukraine is not narrow-departmental anymore.

Nowadays the universities of State Service of Emergencies (SSOE) of Ukraine have been experiencing great changes in the organizational field and new challenges are arising for them, forming more advanced mechanisms of control.

II. Problem

To consider the use of innovative technologies in management of the higher education establishments, to reveal the essence of the principle of innovation in this management as a dynamic priority in the context of democratization, development of market economy and rising prestige of professionally trained and fulfilled individual personality.

III. Results

A successful solution of problems faced by Ukraine towards its integration into the world economy is impossible without highly qualified specialists. A special role in this process belongs to higher education institutions, so it is important to ensure their stable performance and development of new educational programs. One of the ways to achieve these objectives is scientific grounding a new system of professional education training in the field of civil defence, development of innovative models of education management mechanisms at all levels: national, regional, municipal. Democratization of professional education management is implemented first of all by involvement of different social groups (teachers, students, employers, and etc.). The result of modernization of this education management should be in development and implementation of an open model based on the principles of combining centralization and decentralization, active involvement of all parties into education management, combination of internal self-assessment of higher education institutions with external assessment of their activities by independent organizations and experts.

IV. Conclusions

Thus, the priority of professional education in the field of civil defence, together with other activities is directly related to the interest of society in the process and outcome of its development. Currently development and implementation of state policy in the field of population and territories protection from emergencies should take into account training a new generation of professionals. We lay a foundation for cooperation between central authorities in the state and specialized educational institutions so that to implement tasks of civil defence to some extent. Therefore the management of universities of SSOE of Ukraine is a complex integration process that involves the managerial stuff to perform functions of planning, organizing, motivating, coordinating and controlling for success and achievement of the main goal - training competitive specialists of necessary expertise, able to perform their tasks in the field of civil defence.

Key words: *management by higher educational establishment, innovative technologies, innovative initiative, skilled shots.*